

«تهیه و بررسی آثار ریاضیدانان ایران در دهه ۱۹۹۰ (۱۳۶۹-۱۳۷۹)»، (دکتر مهدی رجبعلی پور)،

هدف این طرح بررسی و تحلیل کارهای ریاضی انجام شده توسط ریاضیدانان مقیم ایران در خلال دهه هزار و سیصد و هفتاد هجری شمسی است. معیار انتخاب ما مقالاتی هستند که در یکی از سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ میلادی به چاپ رسیده و تا پایان سال ۲۰۰۳ میلادی در متمتیکال ریویوز (Math. Reviews) نقد شده باشند. این مقالات بر حسب رده‌بندی موضوعی انجمن ریاضی آمریکا، درجه‌بندی سطح مجله حاوی مقاله، و آدرس ایرانی مقاله گروه‌بندی شده‌اند. در مقدمه گزارش تاریخچه مختصری خواهیم داشت از فعالیت‌های ریاضی اقوامی که از بدو تاریخ تا سال ۱۳۷۰ ساکن ایران بوده و یا در زمان بروز آن فعالیت، تابع نظام حاکم بر این سرزمین بوده‌اند.

هیچگونه تعریف دقیقی از سه واژه کلیدی این طرح یعنی واژه‌های «ریاضیات»، «ریاضیدان» و «ایران» داده نشده است زیرا که هر سه آنها تابع زمان هستند. البته در دهه هفتاد قرن ۱۴ هجری شمسی تعریف «ایران» همان است که در نقشه‌های سیاسی تعیین شده و برای واژه «ریاضیات» هم همانطور که گفتیم مجموعه موضوعاتی است که در رده‌بندی اتحادیه انجمن‌های ریاضی جهان آمده است. در تعریف «ریاضیدان» این دهه مشکل داشتیم. نگارنده اعتقاد داشت که هر کس مقاله‌هایش مثلاً در متمتیکال ریویوز نقد شده «ریاضیدان» است ولی این نظر در همان گزارشهای اولیه به فرهنگستان علوم مورد موافقت قرار نگرفت و مقرر شد اسامی و آثار فیزیکدانان، مهندسان و غیره حذف شود. مشکل دیگر این بود که برخی از مجلات ریاضی که قبلاً نقد می‌شدند اخیراً به انتشار فهرست مقالاتشان اکتفا می‌شود و اهمیت مجلات ISI را بارزتر می‌سازد. نگارنده در حالی که به همه مجلات ریاضی و تلاش صادقانه هیئت‌های تحریریه آنها احترام می‌گذارد معتقد است ریاضیدان امروزی باید همه نوع مجلات در رشته خود سر و کار داشته و در کنار همه این فعالیتها لاقلاً یک مقاله هم در مجلات ISI داشته باشد.

در دهه‌های ۵۰ و ۶۰ نیز همین معیارها را مبنای تصمیم‌گیری خود قرار داده‌ایم، اما در دوره‌های قبل از این دهه‌ها هر کس که به ریاضیات عرف عصر خویش می‌پرداخته و کتاب و رساله‌ای نوشته ریاضیدان محسوب شده و قریب به اتفاق همه آنها در فهرست این طرح آمده‌اند. در مورد واژه «ایرانی» نیز، صرفنظر از نژاد، هر کس که مدتی در این دیگ جوشان فرهنگی قل خورده ایرانی محسوب شده است؛ خواه قدیمی‌ترین بومی این سرزمین یعنی دراویدی باشد و خواه مهاجرین بعدی یعنی سومری، ایلامی، باکی، سکستانی، مادی، پارسی، مقدونی، یونانی، پارتی، عرب، ترک، تاتار، مغول، ارمنی و یا حبشی.

این طرح شامل پنج فصل و هشت پیوست است. در فصل نخست تاریخچه‌ای از ظهور و پیشرفت ریاضیات در ایران از دید خواننده می‌گذرد. سعی شده گفته‌ها و شواهدی را که به اوضاع علمی و فرهنگی ایران در دوره‌های قبل از اسلام اشاراتی دارند گردآوری کرده و بر گوشه‌های تاریخ این عصر چند هزارساله روشنایی بیشتری تابانده شود؛ همین طور بر دوره سکوت ۱۵۰ ساله ایرانیان از سرنگونی ساسانیان تا ساختمان شهر بغداد اشاره‌ای خواهد شد. دوران طلایی اسلام را فهرست وار مرور می‌کنیم و تفصیل آن را به کتاب ارزنده «زندگینامه ریاضیدانان دوره اسلامی...» تألیف استاد ابوالقاسم قربانی وا می‌گذاریم. با مرور مختصری بر دوران صفویه تا پایان قاجار به شرح فعالیت‌های ریاضی در عصر پهلوی می‌پردازیم که فصل دوم این مجموعه را تشکیل می‌دهد. فصل‌های سوم و چهارم اوضاع ریاضیات ایران را در دهه‌های اول و دوم پس از انقلاب اسلامی با استفاده از مدارک موجود در بانکهای اطلاعاتی جهان به ویژه انجمن ریاضی آمریکا به تفصیل بررسی می‌کند. در فصل پنجم مؤسسات غیرآموزشی پشتیبان ریاضی که در چهل سال پایانی قرن بیستم در ایران به وجود آمدند، به اختصار مرور می‌شوند. در پیوستها گوشه‌هایی از بانک اطلاعاتی خود را به معرض نمایش می‌گذاریم.